

9. Недюха М., Михайлич О. Ідеологія як критерій класифікації політичних партій // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2(17). – С. 45–53.

10. Олекса Тихий Пам'ятайте Нагірну проповідь... [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://gartnacij.16mb.com/nomer4/>

*Романько В. І.
(м. Слов'янськ)*

**ВШАНУВАННЯ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ КРАЄЗНАВЦЯМИ ДОНЕЧЧИНИ
ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ПОВЕРНЕННЯ
ДО ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ
ЗЕМЛЯКІВ-ДОНБАСІВЦІВ
(на прикладі життя і творчості Михайла Петренка)**

Питання увічнення пам'яті відомих людей завжди були актуальними у різні часи. Уведення імені відомої людини – громадського діяча, науковця, письменника – в історичні чи літературні енциклопедії, перевидання його праць, відкриття меморіальних дощок чи пам'ятників, увічнення імені у назвах вулиць, бібліотек тощо – ці та інші форми вшанування пам'яті свідчать про те, що нащадки віддають данину пошани людині за його вагомий внесок у розвиток суспільства, а його життя є прикладом для наступних поколінь.

Довгий час наші попередники рідко зверталися до питання увічнення пам'яті земляків-донбасівців, особливо тих, хто творив українську культуру, боровся

за незалежність рідної держави. Поза увагою залишалися такі неординарні постаті, як Володимир Біляїв, Василь Гайворонський, Василь Голобородько, Іван та Надія Світличні, Василь Стус, Олекса Тихий, Микита Шаповал та чимало інших вірних синів та дочок України. А саме вони чи не найбільш наполегливо й гучно будили громадську свідомість, закликали повернутися до історичної пам'яті, відстоювати людську гідність, свободу і незалежність України.

Незабутній наш земляк Олекса Тихий звертався до донбасівців, особливо до українців з роду-племені, які почали забувати своє коріння, щоб ті берегли українську мову, шанували історію та культуру України. Це він у 1972 році у своїй праці «Думки про рідний Донецький край» з біллю в серці писав: «Людей, що живуть на Донеччині і зневажають український народ, можна порівняти з колоністами і плантаторами... Патріотизм, національна гідність, любов до свого народу, свого міста, села, рідного слова, до рідної пісні, природи, історії – ось зерна, які ми повинні б сіяти в душі дітей, а на Донеччині сходи цих зерен безжалісно, по-варварському знищуються, і виростає в душах дітей чортополох...» [9, с.].

Слова Олекси Тихого близькі краєзнавцям Донеччини. Вони й сьогодні спонукають наших сучасників до наполегливої та активної просвітницької діяльності по відродженню української культури. Одна із важливих ділянок роботи дослідників рідного краю – повернення із забуття прізвищ достойників української держави. Серед забутих імен довгий час був і наш земляк, український поет-романтик Михайло Миколайович Петренко

(1817–1862), автор безсмертної пісні «Дивлюсь я на небо...» та інших творів.

У даній статті з огляду на світоглядні шукання Олекси Тихого ми ставимо за мету вирішити проблему ідентичності саме на прикладі українського поета Михайла Петренка.

Мало кому відомо, що виходець зі Слобожанщини, Михайло Петренко був українофілом-романтиком, входив до товариства української молоді Харкова, «преданных идее возрождения малорусского языка и литературы» (М. Костомаров) [3, с. 13]. Поет Павло Грабовський уточняв, що в цих молодих людей (Корсун, брати Писаревські, Костомаров, Петренко та інші) «в ходу была малорусская речь и малорусские песни; студенты и семинаристы славились украинскими концертами» [3, с. 14].

До питання пропаганди життя та творчості М. М. Петренка краєзнавці Донеччини звернулися майже через сто років після його смерті. У середині 50-х років ХХ століття тодішній студент Слов'янського педагогічного інституту Іван Овчаренко зі своїм однокурсником Романом Молдавським в одному із дожовтневих видань знайшли повідомлення, що поет Михайло Петренко, автор твору «Дивлюсь я на небо...», народився у місті Слов'янську. Розпочалися пошуки біографії, творчих доробок поета-земляка, а поряд з цим – поширення інформації у місцевій пресі. Адже не тільки слов'янці, а й переважна більшість мешканців України (за виключенням якоїсь сотні науковців та освітян) не знали, хто є справжнім автором пісні «Дивлюсь я на небо..» – слова

приписували Шевченку, Франку, Грабовському, а то й просто вважали народними.

Треба сказати, що про Михайла Петренка його сучасники, а згодом дослідники його творчості, починаючи з середини та другої половини ХІХ століття, уже дещо згадували (А. Метлинський, М. Костомаров, П. Кореницький, П. Грабовський, М. Петров), особливо у 20-30-і роки ХХ століття, коли за дослідження харківської школи романтиків взявся А. Шамрай, який чи не найбільше в той період сказав про М. М. Петренка. Але і ті матеріали стосовно його життя і творчості були надто кучими, неповними, а іноді й невірними. Слід зауважити, що навіть дату смерті М. Петренка точно було встановлено тільки у 1989 році, та й на сьогоднішній день ми не маємо портрета поета, загублена його могила у Лебедині, не знайдено метрики чи запису у церковній книзі про місце, день і місяць народження, обмаль матеріалу про батьків, сім'ю самого поета тощо.

Тож не дивно, що й на Донеччині про Михайла Петренка довгий час майже нічого не знали – навіть учителі, краєзнавці, журналісти, не говорячи вже про пересічного мешканця. Листуючись із краєзнавцями, науковцями й деякими родичами поета, учитель Слов'яногірської школи І. М. Овчаренко узагальнив зібраний матеріал про Михайла Петренка в оригінальне видання – «Йому жити у віках» (1997), згодом перевидане під назвою «Слов'янський сокіл» (2004). Ця праця педагога-краєзнавця є першим серйозним внеском у петренкознавство, у справу вшанування пам'яті поета-земляка. Іван Микитович мріяв про те, щоб урізноманітнити форми популяризації життя і творчості

Михайла Петренка, наголошуючи при цьому, що «наш земляк вартий такої уваги і турботи. Це буде цінним внеском у розквіт культури нашої незалежної держави – України» [4, с. 32].

Саме Іван Микитович порадив своїй колезі В. Д. Нестелесвій відкрити красзнавчий куточок пам'яті Михайла Петренка у ЗОШ № 15 м. Слов'янська, де на той час працювала Валентина Дмитрівна. І цей осередок популяризації життя і творчості М. Петренка діяв у названій школі з 1985 по 1992 роки. Згодом В. Д. Нестелесева перейшла працювати до Слов'янського педагогічного ліцею, де при активній підтримці колективу було відкрито Кімнату пам'яті Михайла Петренка (2002), яка діє й по сьогоднішній день. У тому ж 2002 році, з нагоди 185-річчя від дня народження М. Петренка, на приміщенні центральної бібліотеки оновлено меморіальну дошку, присвячену славному земляку (перша дошка в пам'ять про поета була відкрита в 1987 р.).

Питанням методики використання матеріалів про життя та творчість М. Петренка у шкільній та вишівській практиці зайнявся доцент місцевого педагогічного університету В. І. Романько. Його статті та розробки уроків про поета-земляка увійшли в декілька навчальних посібників, надруковані у газетах та журналах, деякі виголошені на науково-практичних конференціях. Як приклад, розділи про поета-земляка розміщено в посібники «Література рідного краю» (1995), «Література донецького краю» (2006), «Слов'янськ літературний» (2011), а методична стаття – розроблений урок на тему «Дивлюсь я на небо...». Поет-земляк Михайло Петренко» – у журналі

«ЛітЕра» (2012). Чимало статей наших земляків про автора пісні «Дивлюсь я на небо...» надруковано у місцевих газетах, показано в телесюжетах.

Особливого розвитку набув рух по вшануванню пам'яті М. Петренка саме з ініціативи та за активної участі краєзнавців, членів Донецької обласної організації НСКУ, на початку 2012 року, року для поета ювілейного: 195 років від дня народження та 150 років від дня смерті. З ініціативи правління Донецької краєзнавчої організації рік 2012-ий у місті Слов'янську та в Донецькій області було оголошено Роком Михайла Петренка. Тоді чимало було зроблено добрих справ: у навчальних закладах та бібліотеках проводилися петренківські вечори, літературно-краєзнавчі читання, зустрічі з краєзнавцями та письменниками; телебачення та місцева преса широко висвітлювали проведення культурно-мистецьких заходів з нагоди ювілею поета-земляка; одна з вулиць нового мікрорайону «Сонячний» названа іменем поета; визначною подією стало відкриття пам'ятного знаку на місці колишньої садиби батьків Петренка, де народився та провів дитинство майбутній поет; місцева типографія «Друкарський двір» випустила спеціальні буклети та книгу «Блакитне небо Михайла Петренка», куди увійшли твори поета-земляка та присвячені йому дослідницькі та літературно-критичні статті; ювілею Петренка був присвячений і IX традиційний літературно-мистецький конкурс «Місто моє, ти для мене єдине», кращі твори якого увійшли до однойменної збірки, а переможці відзначені дипломами та пам'ятними призами; пам'ятною та значущою подією стала й регіональна

літературно-краєзнавча конференція на тему «Постать Михайла Петренка у культурному просторі рідного краю», проведена 7 вересня 2012 року на базі Донбаського державного педагогічного університету.

Таким чином, станом на кінець 2012 року чимало було зроблено у питанні увічнення пам'яті поета-земляка Михайла Петренка. На підсумковому зібранні краєзнавців, яке проходило 25 грудня, у день смерті поета-земляка, були підведені підсумки Року Михайла Петренка, названі активні дослідники, популяризатори його життя та творчості. У числі найактивніших – члени НСКУ, слов'янці Віктор Антоненко, Оксана Бабенко, Віктор Бутко, Віктор Скрипник, Тетяна Лисак, Наталія Рамазанова, Олександр Рогов, Олександр Тарасенко та деякі інші. З ініціативи голови Донецької обласної краєзнавчої організації було започатковано літературно-мистецьку премію імені Михайла Петренка та виготовлені пам'ятні знаки і посвідчення. Цією високою нагородою й були відзначені ті, хто прикладав свої сили й знання, віддавав час, а часто й матеріальні кошти на вшанування українського поета-земляка. Саме вони, названі вище краєзнавці, а також донеччани, головний редактор обласної «Донеччини» Ігор Зоц, який надавав місце для петренківських матеріалів у своїй газеті, та поет Іван Приходько, який чимало віршів написав про Петренка та місто Слов'янськ, стали першими лауреатами премії М. Петренка. З того часу премія імені М. Петренка присуджується щорічно у номінаціях «Поезія» та «Пропаганда життя і творчості М. М. Петренка». У вересні 2016 року її вручено вп'яте, і тепер вона вже має статус загальносло-

божанської [1, с. 1]. Список лауреатів поповнюється не тільки мешканцями Слов'янська, а й активними петренкознавцями та українськими поетами з Покровська та Ізюму, Лисичанська та Краматорська. Премію присуджено також Івану Овчаренку та Валентині Нестелесвій (обом – посмертно).

У 2016 році розпочалася активна підготовка до 200-річчя від дня народження Михайла Петренка. Невтомні краєзнавці Донеччини вийшли з ініціативою перед місцевою владою 2017 рік оголосити Роком Михайла Петренка. 29 червня 2016 року в Слов'янську проведено круглий стіл на тему «Об'єднаймося навколо імені українського поета Михайла Петренка». У результаті обговорення прийнято звернення до владних структур та громадськості із закликом об'єднати зусилля дослідників життя і творчості М. Петренка у подальшому дослідженні його біографії та творчої спадщини, використати всі можливі форми вшанування українського поета-романтика [2, с. 4]. Заходи, які плануємо провести у 2017 році з нагоди ювілею поета-земляка, детально обговорюємо на засіданнях організаційного комітету з підготовки та відзначення в місті Слов'янську 200-річчя М. Петренка, який було створено рішенням Слов'янського міського голови від 22 серпня 2016 року. Звичайно, свою підтримку пообіцяла й Донецька обласна державна адміністрація, обласне управління культури і туризму, деякі громадські й партійні організації, небайдужі громадяни. Крім того, спільні заходи по відзначенню ювілею М. Петренка намічено провести з краєзнавцями Харківщини та Сумщини.

Таким чином, на Донеччині з кожним роком удосконалюються, стають різноманітними форми увічнення пам'яті відомого українського поета-романтика Михайла Петренка, який прославив своєю творчістю не тільки Слов'янськ. Його вірші й пісні, написані рідною мовою, лунають як в Україні, так і далеко за її межами. Ми повинні гордитися такими талановитими земляками. А популяризація життя і творчості визначних діячів української культури сприятиме поверненню до історичної пам'яті земляків-донбасівців, особливо тих, хто забуває свої корені, не шанує минуле.

Олекса Тихий мріяв про те, щоб Донбас був «гарним прикладом для всієї України», інакше «ганьба та прокляття впадуть на голови кожного з нас, донбасівців» [9]. Ми, краєзнавці Донеччини, разом з іншими патріотами України, при великому сьогоdnішньому спротиву ворогів української державності, виконуємо заповіт незабутнього Олекси Тихого – представити світові Донбас як культурний та національно-свідомий регіон України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вручено премію імені Михайла Петренка // Донеччина. – 2016. – № 36 (15927). – 7 жовтня. – С. 1.
2. Заклик до об'єднання та співпраці // Донеччина. – 2016. – № 27 (15918). – 29 липня. – С. 4.
3. Михайло Петренко: Життя і творчість: Художні тексти, дослідження, документи / Упор. О.Є. Петренко, О.О. Редчук. – К.: «Фенікс», 2013. – 218 с.
4. Овчаренко І. М. Йому жити у віках (Михайло Петренко). – Слов'янськ: КЦ «Вісті», 1997. – 40 с.

5. Петренко А. Е. Идентификация Петренко: Генеалого-биографическое исследование. – К.: Профі, 2012. – 192 с.

6. Романько В. І. Урок на тему: «Дивлюсь я на небо...». Поет-земляк Михайло Петренко // ЛітЕра: Сусп-політ., літ-худ. журнал Слов'янська. – 2012. – №3 (6). – С. 9–15.

7. Романько В. Вшанували пам'ять поета-земляка // Слово Просвіти. – 2012. – № 38 (675). – 20–26 вересня. – С. 11.

8. Романько В. Живе пам'ять про автора пісні «Дивлюсь я на небо...» // Літературна Україна. – 2012. – №37 (5466). – 27 вересня. – С. 7.

9. Тихий Олекса. Думки про рідний Донецький край // Олекса Тихий : Думки про рідний Донецький край [Текст] / Олекса Тихий / [упор. В. В. Овсієнко, М. В. Олійник, В. Ф. Півень, Є.Б. Фіалко]. – Донецьк: Донеччина, 2012. – Т. 1. – С. 36–67.

*Смокова Г. І.
(м. Вінниця)*

ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР ЦІННІСНИХ ЗАСАД СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Враховуючи головний принцип успішного транзиту деяких пострадянських країн – будівництва демократії «знизу», принциповим для вітчизняного державного управління є розкриття аксіологічних